

مقاله پژوهشی: نقش راهبردی شهید سلیمانی در توسعه دیپلماسی دفاعی ج.ا.ایران

عادل فرزانه^۱، ارسطو توحیدی^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۸/۰۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۱/۰۸

چکیده

یکی از اصلی‌ترین اولویت‌های ج.ا.ایران از ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی، تقویت و توسعه «دیپلماسی دفاعی» بوده است. دیپلماسی دفاعی کاربرد مسالمت‌جویانه منابع حوزه دفاعی برای دستیابی به بروندادهای مثبت در توسعه روابط دوجانبه و چندجانبه با جهان خارج است. در این راستا، سردار شهید قاسم سلیمانی نقش ارزنده و بی‌نظیری را ایفا کرده است. پژوهش حاضر با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی و با هدف تبیین نقش سردار شهید سلیمانی در توسعه دیپلماسی دفاعی، به این پرسش اصلی پاسخ خواهد داد که؛ شهید سلیمانی چه نقشی در توسعه دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران ایفا کرده است؟ نتیجه کلی به‌دست آمده، دلالت بر آن دارد که شهید سلیمانی با تشکیل جبهه مقاومت با نیروهایی از حزب‌الله لبنان و حشدالشعبی عراق، بسیج مردمی سوریه و اتحاد آن‌ها با مدافعان حرم از ایران، تیپ فاطمیون و زینبیون در مقابل اقدامات تهاجمی استکبار جهانی که با استفاده از نیروهای نیابتی و پیاده‌نظام خود یعنی نیروهای تکفیری داعش در منطقه غرب آسیا (خاورمیانه) ناامنی ایجاد کرده بودند، مقاومت و ایستادگی کردند. اقدامات ایشان مانع از گسترش و ظهور بیشتر داعش در منطقه غرب آسیا گردید و موجب توسعه دیپلماسی دفاعی ج.ا.ایران در ابعاد مختلف شد.

کلیدواژه‌ها: شهید سلیمانی، دیپلماسی دفاعی، ج.ا.ایران.

۱. دانشجوی دکتری علوم دفاعی راهبردی دانشگاه عالی دفاع ملی (نویسنده مسئول) a.farzaneh98@sndu.ac.ir

۲. دانشیار و عضو هیئت علمی دانشگاه عالی دفاع ملی arastoo_towhidi@yahoo.com

۱. مقدمه

امروزه یکی از کاربردهای اصلی قدرت، تقویت و توسعه امنیت ملی و جلوگیری از وقوع جنگ و منازعات از طریق ابزار دیپلماسی در سطح نظام بین‌الملل است. «قدرت سیاسی» وسیله‌ای برای دستیابی به خواسته‌های ملت است که از طریق مذاکره و دیپلماسی اعمال می‌شود. بر اساس مطالعات انجام‌شده، یکی از مقوله‌هایی که در طول دهه‌های اخیر به شدت مورد توجه قرار گرفته و بسیاری از کشورها آن را در دستور کار خود قرار دادند، «دیپلماسی دفاعی» است که به‌عنوان یک ابزار مهم سیاسی دفاعی، نقش مهم و مؤثری در کسب مطلوبیت‌های هر نظام سیاسی دارد. در ج.ا.ایران، دیپلماسی دفاعی بر اساس گفتمان امامین انقلاب اسلامی می‌تواند نقشه راهی در جهت عمق‌بخشی انقلاب اسلامی به‌منظور تحکیم پایه‌های کشور ایفا نماید. (حاجی‌زاده، ۱۳۹۹: ۲۱۱)

دیپلماسی دفاعی بخشی از سیاست‌های یک نظام، حکومت یا دولت است که به‌عنوان یک ابزار مهم در تحقق اهداف کلان آن نقش‌آفرینی کرده و هدف آن، ایجاد شرایط سیاسی ملی و بین‌المللی مطلوب برای حفظ و گسترش ارزش‌های ملی و حیاتی کشور در برابر دشمنان بالفعل و بالقوه است. در عصر حاضر، دیپلماسی دفاعی به‌عنوان یکی از ابزارهای هویت‌یابی و مشروعیت‌سازی سیاست دفاعی و راهبردی کشورها تلقی می‌گردد. با توجه به اینکه محیط پیرامونی کشور ایران در وضعیت شکننده‌ای است، طبیعتاً ج.ا.ایران در معرض تهدیدهای منطقه‌ای و بین‌المللی قرار دارد. از این رو، ضرورت اقدام‌های برنامه‌ریزی‌شده در قالب بهره‌گیری از ظرفیت‌های دیپلماسی دفاعی محسوس است. (مینایی و همکاران، ۱۳۹۳: ۴۶)

با عنایت به موارد اشاره شده در بالا و فرمایش حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) درباره شهید سلیمانی که می‌فرمایند: «به شهید حاج قاسم به چشم یک فرد نگاه نکنیم؛ به چشم یک مکتب، یک راه و یک مدرسه درس‌آموز نگاه کنیم» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۸/۱۰/۲۷)، مسئله اصلی این است که هنوز به نقش و جایگاه شهید سردار سلیمانی در عرصه‌ها و حوزه‌های مختلف از جمله نقش ایشان در توسعه دیپلماسی دفاعی کشور پرداخته نشده و در این زمینه پژوهش و تحقیقات کافی صورت نگرفته است.

این تحقیق از این بابت که ابعاد و مؤلفه‌های دیپلماسی دفاعی شهید قاسم سلیمانی احصاء و شناسایی نموده و همچنین با تبیین نقش ایشان در هرکدام از این ابعاد و مؤلفه‌ها به توسعه و هدایت ادبیات دیپلماسی دفاعی کشور کمک نموده و از طرفی برای فرماندهان، کارگزاران و مسئولین نظام می‌تواند راهگشا باشد، از اهمیت زیادی برخوردار است.

همچنین ضرورت انجام تحقیق در این است که اگر انجام نشود، خدمات و نقش شهید سلیمانی در توسعه دیپلماسی دفاعی کشور مغفول می‌ماند و انتقال دانش و تجربه در حوزه دیپلماسی دفاعی به نسل‌های بعدی به‌خوبی انجام نمی‌گردد. از طرفی، اگر در خصوص این موضوع تحقیقات و پژوهش‌های مدونی صورت نگیرد؛ احتمال تحریف، انحراف و القاء مطالب غیرواقع از طرف دشمنان ج.ا.ایران در آینده متصور می‌باشد.

بر این اساس، هدف تحقیق عبارت است از: «تبیین نقش راهبردی شهید قاسم سلیمانی در توسعه دیپلماسی دفاعی ج.ا.ایران». سؤالات اصلی و فرعی تحقیق متناظر با هدف بدین شرح است:

(۱) «نقش شهید قاسم سلیمانی در توسعه دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران چگونه بوده است؟»

(۲) ابعاد و مؤلفه‌های دیپلماسی دفاعی شهید قاسم سلیمانی کدام‌اند؟

(۳) نقش شهید قاسم سلیمانی در هر کدام از ابعاد و مؤلفه‌های دیپلماسی دفاعی چگونه بوده است؟

۲. مبانی نظری و پیشینه‌شناسی تحقیق

۲-۱. پیشینه تحقیق

متقی مقاله‌ای با عنوان «ارتش انقلابی و رویکرد هویتی در مکتب سردار سلیمانی» (۱۳۹۹) به روش تحلیل محتوا نگارش کرده است. این پژوهش در نتیجه‌گیری خود نشان داد «ارتش انقلابی مکتب سردار سلیمانی» از قابلیت کنش تاکتیکی لازم برای اثرگذاری در محیط منطقه‌ای برخوردار بوده است. ارتش انقلابی مکتب سردار سلیمانی بخشی از سازوکارهای کنش انقلابی ایران محسوب می‌شود که چالش‌هایی را برای سیاست منطقه‌ای آمریکا ایجاد کرده است؛ به‌گونه‌ای که این چالش‌ها منجر به درگیری‌های تاکتیکی خواهد شد.

شهبازی مقاله‌ای با عنوان «الگوی دیپلماسی اقتصادی جمهوری اسلامی ایران در گام دوم انقلاب اسلامی مبتنی بر مکتب شهید سلیمانی» (۱۳۹۹) منتشر ساخت. این پژوهش در نتیجه‌گیری خود نشان داد دیپلماسی اقتصادی مبتنی بر مکتب شهید سلیمانی در گام دوم انقلاب اسلامی، نیازمند چند پیش‌شرط و اقدام در سطح ملی و بین‌المللی برای کامیابی است. پیش‌شرط‌ها شامل: (۱) شناخت دقیق وضعیت موجود، و (۲) اعتقاد متولیان اقتصادی به تداوم تحریم‌ها و جنگ اقتصادی نظام سلطه علیه ایران می‌باشد.

متقی و امینی در پژوهشی مشترک با عنوان «دیپلماسی انقلابی در الگوی رفتار منطقه‌ای سردار سلیمانی» (۱۳۹۹) که با روش تحلیلی و تفسیری انجام شد، نشان دادند دیپلماسی انقلابی در الگوی رفتار منطقه‌ای سردار سلیمانی مبتنی بر نشانه‌هایی از «تولید قدرت»، «حفظ قدرت»، «نمایش قدرت» و «گسترش قدرت» بوده است. هر بازیگری که بتواند معادله قدرت را در حوزه سیاست، امنیت و رقابت‌های منطقه‌ای ارتقا دهد، طبعاً بخشی از فضای راهبردی محیط منطقه‌ای در محیط منطقه‌ای «معادله موازنه قدرت» می‌شود. ترور سردار سلیمانی به دلیل نقش نامبرده در ایجاد تغییرات قدرت منطقه‌ای بوده است.

علی باقری دولت‌آبادی در مقاله‌ای با عنوان «نقش شهید سلیمانی در طراحی هندسه قدرت ایران و برهم زدن محاسبات آمریکا در غرب آسیا» (۱۳۹۹) تلاش کرد با روش توصیفی-تحلیلی به بررسی نقش سردار سلیمانی در قدرت بین‌المللی ایران بپردازد. وی در یافته‌های خود به این نتیجه رسید که مهم‌ترین اقدامات شهید سلیمانی در مقابله با توطئه‌های آمریکا در غرب آسیا را می‌توان در چهار حوزه دسته‌بندی کرد:

(۱) شبکه‌سازی قدرت؛

(۲) پراکنده‌سازی قدرت؛

(۳) مدیریت بازی قدرت؛

(۴) تغییر معادله قدرت.

محققان با بررسی آثار مطرح شده به این نتیجه رسیدند که تا زمان نگارش این مقاله، اثر جامعی در خصوص موضوع این پژوهش نگاشته نشده و بیشتر مقالات و کتب منتشرشده در مورد شهید سلیمانی و خدمات ایشان، مصداق‌های دیگری را به‌عنوان مطالعه موردی بررسی کرده‌اند.

۲-۲. مبانی نظری

۲-۲-۱. دیپلماسی دفاعی

به‌کارگیری دیپلماسی در حوزه دفاعی، روندی نظام‌مند در قالب تولید و کاربست «قدرت نرم» به‌منظور پیشگیری و مقابله با تهدیدهایی است که یک واحد سیاسی با آن‌ها مواجه می‌گردد. از این جهت، دیپلماسی دفاعی را می‌توان بخشی از قدرت ملی دانست که در کنار سیاست خارجی، منابع اعمال قدرت برای بالا بردن ظرفیت اقدام یک کشور در روابط خارجی (دو و چندجانبه) را تشکیل می‌دهد. تشخیص اینکه دیپلماسی دفاعی باید در کدام کشورها به کار گرفته شود، بر پایه اولویت‌ها و چارچوب‌های کلان سیاست خارجی و معیارهای آن است و بر این مبنا، ممکن است

میان همکاری‌های نظامی و دیپلماسی دفاعی، مرزی به وجود آید. از طرف دیگر؛ ایفای نقش نظام‌مند دیپلماسی دفاعی مستلزم وجود منابع ملی تعیین‌کننده برنامه‌ها یا دستور کارهای دیپلماسی دفاعی است. این منابع شرایطی را فراهم می‌سازد که می‌تواند تا حد زیادی تضمین کند که برنامه‌ها و فعالیت‌هایی که تحت دیپلماسی دفاعی دنبال می‌شوند، در خدمت و در راستای سیاست ملی هستند. در چنین شرایطی است که یک کشور می‌تواند از ظرفیت قدرت‌افزایی دیپلماسی دفاعی در ترکیب با دیگر ابزارهای قدرت ملی بهره‌گیر (اصغری، ۱۳۹۱: ۱۲).

دیپلماسی دفاعی عبارت است از:

«انجام مذاکرات و دیگر روابط بین ارتش‌ها توسط دیپلمات‌های نظامی است که هدف از آن، تأثیرگذاری بر محیطی است که نیروی نظامی در آن فعالیت می‌کند» (وزارت دفاع انگلستان، ۱۹۹۸).

«گیتس»^۱ دیپلماسی دفاعی را دارای دو جهت‌گیری تفکیک‌شده از یکدیگر تعریف می‌نماید که از یک سو معطوف به تولید قدرت در حوزه منطقه‌ای و بین‌المللی است و از سوی دیگر، دیپلماسی دفاعی را باید بر اساس ضرورت‌های محیط داخلی توجیه و تبیین نمود. به‌زعم وی، در چنین شرایطی است که کنش دیپلماسی دفاعی حوزه‌های داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی را دربر می‌گیرد (گیتس، ۲۰۰۲: ۲۵).

دیپلماسی دفاعی نوعی پیوند بین حوزه نظامی و سیاسی است؛ در حقیقت فراهم‌کننده منابع قدرت در جهت اعمال سیاست‌ها و راهبردهای دفاعی کشور محسوب می‌شود. به‌عبارتی، دیپلماسی دفاعی وظیفه تجمیع قدرت بالقوه به بالفعل را به‌منظور دفاع از تمامیت سرزمینی و سایر منافع ملی حیاتی کشور برعهده دارد (قاسمی، ۱۳۹۱: ۸).

«کوئرنر»^۲ دیپلماسی دفاعی را بازسازی روابط نیروهای مسلح با بخش غیرنظامی (جنبه درونی) و اعتمادسازی بازدارنده از خصومت (جنبه بیرونی) می‌داند. به‌زعم وی، در تبیین مفهوم دیپلماسی دفاعی، الگوهای متفاوتی وجود دارد که با توجه به رویکرد کشورها، تفاوت خواهد داشت. وی اعتقاد دارد کشور کانادا با رویکرد «دیپلماسی دفاع»، توسعه چهارچوبی گسترده را در این مورد ترسیم کرده است (کوئرنر، ۲۰۰۶: ۶). دیپلماسی دفاعی با اهمیت دادن به عنصر «پیشگیری»، شرایطی را فراهم می‌کند که پیش از هرگونه برخوردی، واحد سیاسی بتواند منافع و هدف‌های خود

را کسب نماید و به بهترین وجه، قدرت را در حوزه‌های گوناگون تقسیم کند (مینایی و همکاران، ۱۳۹۳: ۴۶).

دیپلماسی دفاعی به‌جای تاکید بر معلول‌ها، به «علت‌انگاری» می‌پردازد و مبتنی بر اصل پیشگیری در مقابل درمان و ابزاری تعیین‌کننده در معادلات جهانی است. دیپلماسی دفاعی مفهومی محوری برای جداسازی مفهوم امنیت از دفاع است؛ تا از طریق این رویکرد، قدرت تنها در زمان بن‌بست دیپلماسی به کار گرفته نشود و در جهت رفع خصومت، حفظ استقلال و امنیت ملی، توسعه قدرت نظامی و حداکثرسازی امنیت دفاعی و به‌طور کل، ابزاری در خدمت راهبرد بازدارندگی است (ذوالفقاری و خسروی، ۱۳۹۵: ۱۱۱).

در تعریف دیگری آمده است: «دیپلماسی دفاعی، ناظر بر اولویت و برجسته‌سازی کاربست و بهره‌گیری از ظرفیت دیپلماسی گفت‌وگو، تعامل و همه ابزارهای غیرقهری برای پیشبرد هدف‌ها و کار ویژه‌های دفاعی است که در آن بهره‌گیری از ابزارهای غیرنظامی برای کسب بالاترین هدف‌های دفاعی و درنهایت هدف‌های ملی مدنظر قرار می‌گیرد. بنابراین می‌توان اذعان کرد:

«دیپلماسی دفاعی به معنای کاربرد دیپلماسی در حوزه دفاع برای تأمین مطلوب منافع و امنیت ملی است که به‌طور معمول از سوی سازمان‌های نظامی-دفاعی کشورها بدون کاربرد قدرت سخت و با هدف افزایش سطوح تعاملات همکاری‌جویانه و جایگزین کردن ثبات به‌جای تنش مورد توجه و پیگیری قرار می‌گیرد (جعفری، ۱۳۹۲: ۱۸).

در نهایت می‌توان چنین بیان کرد:

«دیپلماسی دفاعی به‌منزله ارتقای قابلیت‌های ساختاری برای تحقق اهدافی محسوب می‌شود که زمینه‌های لازم برای اجرای قدرت در محیط‌های هرج‌ومرجی را به‌وجود می‌آورد. چنین روندی را باید بخشی از ضرورت تولید قدرت در محیطی دانست که معطوف به کاربرد ابزارهای متنوع "نهادی"، "راهبردی" و "کارکردی" محسوب می‌شود. به‌این ترتیب، بن‌مایه دیپلماسی دفاعی به معنای واداشتن طرف مقابل به انجام کاری طبق خواست ما یا بازداشتن او از انجام کاری مطابق اراده کنشگران است. مهم‌ترین وجه تفاوت این دو مفهوم، در بحث "توانایی اعمال قدرت" است؛ به عبارتی، برای دیپلماسی دفاعی نیز قدرت و سپس توانایی کاربرد قدرت برای تأثیرگذاری بر محیط پیرامونی و کنش سایر بازیگران در شرایط مبتنی بر مصالحه وجود داشته باشد (مینایی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۱۵).

۲-۲-۲. سیر تحولات دیپلماسی دفاعی

برای مدت‌زمان بسیار طولانی این باور رایج بود که «دیپلماسی، اولین خط دفاع و دفاع، آخرین خط دیپلماسی» است و بر این اساس، دیپلمات‌ها وظیفه اصلی را در تأمین منافع و امنیت ملی یک کشور بر عهده داشتند و نظامیان تنها باید زمانی وارد عرصه دیپلماسی می‌شدند که همه روش‌های غیرنظامی به شکست انجامیده باشد (قدرت نظامی به‌عنوان آخرین اهرم). از این رو، میان دیپلماسی به‌عنوان اصلی‌ترین ابزار سیاست خارجی و دفاع به‌عنوان اصلی‌ترین ابزار سیاست دفاعی، خط و مرز مشخصی وجود داشت و ورود حوزه دفاعی و نظامی در عرصه دیپلماسی اغلب با بی‌اعتمادی دیپلمات‌ها نسبت به این امر همراه بود؛ این همان رویکرد سنتی به موضوع جنگ و دفاع بود که در تمامی قرن نوزدهم و ابتدای قرن بیستم بر روابط بین‌المللی حاکم بود (قهرمان‌پور، ۱۳۸۵: ۲). اما از اواخر قرن بیستم میلادی مفهوم دیپلماسی دفاعی وارد ادبیات روابط بین‌الملل شد و بهره‌گیری از آن در چارچوب دیپلماسی سیاسی و دیپلماسی عمومی از اوایل قرن هجدهم میلادی در دستور کار واحدهای سیاسی قرار گرفت (علی‌دوستی و رحمتی، ۱۳۹۷: ۱۱۱).

دیپلماسی دفاعی در طول تاریخ نه‌چندان بسیط خود به لحاظ مفهومی، توانسته است گام‌های بلندی را برای ایجاد حوزه‌های تخصصی در کنار سیاست خارجی، برای تحقق اهداف منافع ملی بردارد. در حقیقت «امنیتی‌شدن مسائل» باعث شده است تا دفاع به‌عنوان یک اصل غیرقابل اجتناب، نقش مهمی را در تعاملات محیط خارجی نظام سیاسی ایفا کند؛ در این حالت گسترش دیپلماسی دفاعی به‌عنوان کارکرد دیپلماسی در حوزه دفاع، برای هم‌پوشانی و تکمیل سیاست خارجی، می‌تواند وضعیت تعاملات امنیتی را شکل دهد (علی‌دوستی و رحمتی، ۱۳۹۷: ۱۱۲).

۲-۲-۳. دیپلماسی دفاعی در ساختار نظام جمهوری اسلامی ایران

همان‌گونه که در سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ آمده است، جمهوری اسلامی ایران در سیاست خارجی بر اساس قانون اساسی و رعایت اصل عزت، حکمت و مصلحت و از طریق گسترش همکاری‌های دوجانبه، منطقه‌ای و بین‌المللی، پرهیز از تشنج در روابط با کشورها، تقویت روابط سازنده با کشورهای غیرمتخاصم، بهره‌گیری از روابط برای افزایش توان ملی، مقابله با افزون‌خواهی و اقدام متجاوزانه در روابط خارجی، تلاش برای رهایی منطقه از حضور نظامی بیگانگان، تلاش برای همگرایی بیشتر میان کشورهای اسلامی، نسبت به تقویت و ثبات در روابط خارجی اقدام نماید.

(سند چشم‌انداز ۲۰ ساله کشور، به نقل از؛ یوسف‌وند و مهدیان، ۱۳۹۹: ۱۲۱)

دیپلماسی دفاعی، در جهت عمق‌بخشی انقلاب اسلامی به‌عنوان یک مفهوم جدید در نظام سیاسی کشور، محصول انقلاب اسلامی و بر بومی‌سازی ایده‌ها مبتنی بر انگاره‌ها و اندیشه‌های سیاسی و دفاعی امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) و مفاهیم دفاعی رایج پس از خاتمه جنگ تحمیلی است. در واقع، از دهه هشتاد شمسی به‌منظور مقابله با تهدیدهای ناشی از سیاست‌های نظام هژمون و با بهره‌گیری از تجارب راهبردهای اتخاذی در دوران دفاع مقدس، دیپلماسی دفاعی به‌عنوان ابزاری در زمینه امنیت‌بخشی به سیستم نظام سیاسی و پاسخی به تهدیدات فراروی آن در سطوح منطقه‌ای و بین‌المللی به شمار می‌رود. کاربرد دیپلماسی دفاعی از این جهت دارای اهمیت است که می‌تواند زمینه‌های لازم برای ایفای نقش راهبردی ایران در تعاملات محیط منطقه‌ای و بین‌المللی را به وجود آورد (حاجی‌زاده، ۱۳۹۹: ۲۱۰).

مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) به‌عنوان فرمانده کل قوا نقش برجسته‌ای در تدوین اصول و راهبردهای دفاعی کشور دارند. از این رو، معرفت به اندیشه‌ها و راهبردهای دفاعی ایشان در خصوص دفاع همه‌جانبه ما را در درک مبانی دفاعی ج.ا.ایران هدایت می‌نماید. بنابراین، می‌توان دیپلماسی دفاعی را به‌عنوان بخشی از ابزار قدرت راهبردی جهت نیل به اهداف منافع ملی کشور محسوب نمود و هر بازیگری که بتواند از دیپلماسی دفاعی به گونه مؤثرتری بهره‌مند شود، در آن شرایط به مطلوبیت‌های راهبردی فراگیرتری دست می‌یابد (همان). با نگرشی به رویکرد دیپلماسی دفاعی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در عرصه‌های مختلف دفاع می‌توان رویکردهای مدنظر ایشان را به شرح ذیل تبیین نمود:

- (۱) بومی‌سازی ابزار و روش‌های تأمین دفاع و امنیت ملی؛
- (۲) انعطاف‌پذیری، تنوع تمهیدات و آمادگی‌های دفاع ملی به‌تناسب تنوع کمی و کیفی طیف تهدیدات ممکن و متصور؛
- (۳) تمهیدات آغاز فرایند دفاعی کشور از قلب محیط داخلی و سرّی آن به محیط پیرامونی به‌قصد ارتقای سطح و موقعیت جمهوری اسلامی ایران از منطقه‌ای به فرامنطقه‌ای؛
- (۴) منطقه‌گرایی امنیتی و تلاش برای بومی‌سازی و منطقه‌ای سازی ابزار و روش‌های دفاع و امنیت منطقه‌ای؛
- (۵) جایگزین نمودن چالش‌های ضد امنیتی در محیط پیرامون و منطقه‌ای با فرصت‌ها و عناصر امنیت‌ساز؛

(۶) ایجاد تفاهم مشترک مبتنی بر منافع امنیتی منطقه‌ای، درک واحد نسبت به فرصت‌های امنیتی، مسئولیت‌پذیری، مشارکت و تفکیک مناسبات و مراودات غیرامنیتی بازیگران منطقه‌ای با نیروهای مداخله‌گر فرامنطقه‌ای بر اساس منافع و اهداف مشترک امنیتی در سطح منطقه؛

(۷) ایجاد توان و آمادگی پاسخ‌گویی به تهدیدات قدرت‌های فرامنطقه‌ای که می‌تواند علیه اهداف و منافع ملی جمهوری اسلامی ایران به وقوع بپیوندد؛

(۸) فراهم نمودن تمهیدات ملی برای مواجهه و عبور از حیطة تهدیدات غیر سخت‌افزاری؛

(۹) روندهای بازدارنده، خلع‌کننده و کنترل‌کننده قدرت دفاع ملی؛

(۱۰) تقویت دستگاه دیپلماسی کشور در بخش دفاعی و تزریق ایده‌ها، ارزش‌ها و نیروهای جدید؛

(۱۱) ایجاد ساختارهای کوچک، کارآمد و دانش‌محور در هدایت و اجرای دیپلماسی دفاعی؛

(۱۲) استفاده از روش‌ها و فنون جدید مدیریتی و ارزیابی عملکرد و توجه بیشتر به آموزش‌های حرفه‌ای ضمن خدمت دیپلماتیک؛

(۱۳) توسعه زیرساخت‌های اطلاعاتی، ارتباطی و ایجاد یک شبکه یکپارچه ارتباطی و همگرایی بیشتر وزارت امور خارجه، وزارت دفاع، ستاد کل نیروهای مسلح و وابسته‌های نظامی (حاجی‌زاده، ۱۳۹۷)

۴-۲-۲. سردار شهید قاسم سلیمانی و دیپلماسی

۴-۲-۴-۱. شخصیت شهید سلیمانی

قاسم سلیمانی متولد سال ۱۳۳۵ در روستای کوهستانی و دورافتاده قنات ملک در شهرستان «رابر» استان کرمان است. وی پس از پایان تحصیلات دوره ابتدایی، زادگاه خود را ترک کرد و مشغول به کار بنایی در کرمان شد و چندی بعد به‌عنوان پیمانکار در سازمان آب مشغول به کار شد و در همان سال‌ها نیز فعالیت‌های انقلابی خود را آغاز کرد. وی پس از پیروزی انقلاب اسلامی، به عضویت سپاه پاسداران انقلاب اسلامی درآمد. او در ابتدای جنگ تحمیلی، فرماندهی دو گردان از نیروهای کرمانی را برعهده داشت تا اینکه با پیشنهاد شفاهی سردار شهید حسن باقری، تیپ جدیدی از نیروهای کرمان را تشکیل داد که اندکی بعد در زمستان سال ۶۱ به لشکر ۴۱ ثارالله ارتقاء یافت که شامل نیروهایی از کرمان، سیستان و بلوچستان و هرمزگان می‌شد (عرفانی فر، ۱۳۹۹: ۶۶).

سرلشکر شهید قاسم سلیمانی در سال ۱۳۵۸ عضو سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و در سال ۱۳۶۰ به‌عنوان فرمانده تیپ ۴۱ ثارالله منصوب شد. وی در جنگ عراق علیه ایران از فرماندهان عملیات‌های والفجر ۸، کربلای ۳ و کربلای ۵ بود. وی پس از دفاع مقدس به کرمان بازگشت و درگیر جنگ با اشرازی شد که از مرزهای شرقی ایران هدایت می‌شدند. سردار سلیمانی تا قبل از انتصاب به فرماندهی سپاه قدس، با اشرازی و باندهای مواد مخدر در مرزهای شرقی می‌جنگید. سردار سلیمانی در سال ۱۳۷۶ از سوی آیت‌الله خامنه‌ای به فرماندهی سپاه قدس منصوب شد. ایشان نقش کلیدی در تقویت جایگاه ایران در غرب آسیا به‌ویژه در ناآرامی‌های منطقه‌ای معروف به بیداری اسلامی (بهار عربی) ایفا کرد. او در بهمن ۱۳۸۹ از سوی آیت‌الله خامنه‌ای، فرمانده کل قوای نظامی ایران درجه سرلشکری را دریافت کرد.

حضور در عراق، سوریه و مبارزه با تروریسم منطقه‌ای و شکست آن‌ها از جمله داعش و همین‌طور تلاش برای ایجاد وحدت بین کشورهای منطقه از برجسته‌ترین اقدامات ایشان به شمار می‌آید. سپهبد قاسم سلیمانی یکی از مدیران عالی کشور در حوزه امنیت بین‌الملل بود که ضمن تحقق اهداف ج.ا.ایران در حوزه بین‌الملل، در برقراری ارتباط مثبت و اثرگذار در لایه‌های اجتماعی جامعه خود و کشورهای منطقه بسیار موفق بود؛ به‌گونه‌ای که در مراسم تشییع ایشان، میلیون‌ها نفر در سراسر ایران شرکت کردند و احترام خود را به تلاش‌های مجاهدانه و انقلابی وی نشان دادند و بارها از سوی رهبر انقلاب به‌عنوان مدیری در تراز انقلاب معرفی شدند؛ حتی پیش از شهادت، تنها مدیر عالی کشور بودند که به دریافت نشان عالی ذوالفقار نائل شد. این نشان که عالی‌ترین نشان نظامی است، از سوی فرمانده معظم کل قوا به کسانی اعطا می‌شود که رشادت و موفقیت در فرماندهی داشته باشند و بتوانند کشور را از خطر و تهدیدهای بزرگ بین‌المللی نجات دهند (محمدطاهری، ۱۳۹۹: ۲۳).

برخی از شایستگی‌های شهید سپهبد سلیمانی به‌عنوان فرمانده نیروی قدس سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و مرد اول مبارزه با تروریسم بین‌الملل در منطقه غرب آسیا نیز در بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با مردم قم به‌خوبی تبیین شده است:

«حاج قاسم از دفاع مقدس تا پایان عمر، با شجاعت به دل خطر می‌رفت؛ اما درعین حال با تدبیر، فکر و منطق عمل می‌کرد و نه تنها در میدان نظامی بلکه در میدان سیاست هم شجاعت و تدبیر توأمان داشت و سخنانش قانع‌کننده، منطقی و تأثیرگذار بود که بنده این واقعیت را بارها به دوستان فعال در عرصه سیاسی گفته‌ام. در مسائل داخلی اهل حزب و

جناح و این‌گونه تقسیم‌بندی‌ها نبود؛ اما به‌شدت انقلابی و پایبند به خط نورانی و مبارک امام بود و انقلاب و انقلابی‌گری، خط قرمز جدی او بود. حاج قاسم واقعاً ذوب در انقلاب بود و برخی سعی نکنند که این واقعیت‌ها را کم‌رنگ کنند (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۸/۱۰/۱۸).

در جایی دیگر، چنین تبیین کردند:

«سال‌ها مجاهدت مخلصانه و شجاعانه در میدان‌های مبارزه با شیاطین و اشرار عالم، و سال‌ها آرزوی شهادت در راه خدا، سرانجام سلیمانی عزیز را به این مقام والا رسانید و خون پاک او به دست شقی‌ترین آحاد بشر بر زمین ریخت... او نمونه برجسته‌ای از تربیت‌شدگان اسلام و مکتب امام خمینی(ره) بود. او همه عمر خود را به جهاد در راه خدا گذراند. شهادت پاداش تلاش بی‌وقفه‌ای او در همه این سالیان بود» (پیام مقام معظم رهبری، ۱۳۹۸/۱۰/۱۳).

شهید سلیمانی به‌عنوان شاگرد این مکتب توانست جامع ارزش‌های اخلاق فردی و اجتماعی باشد و این امر اهمیت بسیار زیادی دارد؛ چون این وجه امتیاز «دین‌داری انقلابی» از «دین‌داری عافیت‌طلبانه» و هم از «انقلابی‌گری سکولار» است. شهید سلیمانی نمونه موفق از جمع بین «معنویت دینی» و «جامعه‌گرایی» ارائه کرد؛ عرفان را با سیاست و مبارزه گره زد و در مقام عمل آن را در حوزه نظامی نیز اعمال کرد (علم‌الهدی، ۱۳۹۸).

۲-۲-۴-۲. نقش راهبردی سردار سلیمانی در توسعه دیپلماسی دفاعی

شهید سلیمانی از دو نوع قدرت نرم و سخت؛ قدرت نرم را مورد توجه و اهتمام خود قرار داد و تلاش داشت در هر مکانی که محور مقاومت در حال شکل‌گیری است، اساس ارتباط‌گیری با توده‌های مردم بر اساس سلسله‌مراتبی و از بالا به پایین نباشد؛ بلکه فرماندهان و نیروهای مقاومت در کنار مردم و از جنس خود آن‌ها باشند؛ درد و رنج مردم، درد و رنج آن‌ها باشد و در همه‌حال، شریکشان باشند. به همین خاطر است که جریان مقاومت در طول شکل‌گیری و تداوم حیات پیوسته و برحسب شرایط زمان و مکان مسئولیت و رسالت خود را بازتعریف می‌نماید تا همواره در کنار مردم باشد. یک‌بار مقابله با داعش اولویت اول است و یک‌بار نهضت خدمت‌رسانی به مردم گرفتار بیماری کرونا (مبید، ۲۰۲۰، به نقل از؛ باقری دولت‌آبادی، ۱۳۹۹: ۱۶). الگویی که توسط شهید سلیمانی برای ایران طراحی و انجام شد، دقیقاً مطابق همین فرمول بود؛ یعنی به‌جای اینکه بر روابط با دولت‌ها در قالب‌های رسمی تمرکز شود، روابط با گروه‌ها و جریان‌های سیاسی همسو با ایران

دنبال گردید و تلاش شد تا این گروه‌ها و جریان‌های سیاسی-نظامی با یکدیگر متصل شوند و به‌نوعی شبکه‌سازی قدرت شکل بگیرد. این نوع شبکه‌سازی چند مزیت بزرگ برای کشور شکل دهنده آن ایجاد می‌کند:

- اول) به شکل‌گیری ارتباطات جدید می‌انجامد؛ زیرا با اولین ارتباط با گروه هدف و کسب اعتماد آن‌ها، مبنایی برای آشنایی و پیوند با گروه دوم از طریق رابط نخست شکل می‌گیرد.
 - دوم) هزینه‌های یارگیری کاهش پیدا می‌کند و با نخستین ارتباط حلقه‌های بعدی ممکن است شکل بگیرد.
 - سوم) در شبکه‌سازی امکان بهره‌مندی از تجربیات و دانش سایر افراد و گروه‌های داخل شبکه فراهم می‌گردد.
 - چهارم) پیامدهای شبکه‌سازی قدرت محسوس و ملموس است و سایرین به‌خوبی می‌توانند تأثیرات آن (که شامل قدرت نفوذ کشور ایجادکننده شبکه در منطقه است) را ببینند. به همین خاطر است که حتی دشمنان انقلاب اسلامی از افزایش قدرت نرم ایران در منطقه در طی دو دهه اخیر صحبت می‌کنند (ونیتس، ۲۰۱۱: به نقل از؛ باقری دولت‌آبادی، ۱۳۹۹: ۷)
- شهید سلیمانی در مقام یک سوئیچر (متصل‌کننده) قادر گردید از طریق شبکه‌های ایجادشده پیرامون منافع ایران، ارزش‌های بدیل و یا مختل کردن سوچ‌های مسلط یک شبکه ضد قدرت علیه آمریکا ایجاد نماید. شش شبکه عمده که شبکه‌های ضد قدرت ایران را شکل می‌دهند، عبارت هستند از:

- (۱) حشدالشعبی عراق،
- (۲) انصارالله یمن،
- (۳) حزب‌الله لبنان،
- (۴) حیدریون،
- (۵) زینیون،
- (۶) فاطمیون.

این شش شبکه از طریق سوئیچرها (متصل‌کنندگان) که دربرگیرنده نیروهای سپاه قدس و گروه‌های مستشاری ایران هستند، به یکدیگر متصل و در رأس آن‌ها سردار سلیمانی قرار داشت. وی با اتصال شبکه‌های مخالف آمریکا در منطقه به یکدیگر، شبکه قدرت مخالف و شبکه‌های

مقاومت و تغییر اجتماعی را شکل داد (افیرا و رضایی، ۲۰۲۰، به نقل از باقری دولت‌آبادی؛ ۱۳۹۹: ۷).

شهید سلیمانی علی‌رغم عدم تحصیل در علوم سیاسی یا فلسفه این اندیشه‌ها را در میدان عمل مورد استفاده قرار داد. او قدرت را از صرف حوزه نظامی برای ایران خارج ساخت و آن را در ساحت اجتماع و در میان کوچه و بازارهای عراق، لبنان، سوریه، فلسطین و یمن جستجو کرد. به عبارتی، وی قدرت را در نسبت‌ها و اهمیت یافتن مناسبت‌ها، در روابط و تعاملات زبانی و کلامی میان افراد، طبقات و گروه‌های اجتماعی که به روش‌ها و منش‌های گوناگون ابراز می‌شود؛ مشاهده کرد و تلاش داشت از این قدرت به نفع جریان مقاومت بهره‌برداری نماید. اجتماع و پیاده‌روی اربعین توسط شیعیان سراسر منطقه و جهان در عراق حاصل این مناسبات و تعاملات زبانی و کلامی است (باقری دولت‌آبادی، ۱۳۹۹: ۸). درحالی‌که تصور مقامات آمریکا این بود که با وقوع تحولات بیداری اسلامی (بهار عربی)، به راحتی این امکان در اختیار آن‌ها قرار دارد که دست به تغییر مهره‌های سیاسی در شطرنج غرب آسیا بزنند. مدیریت بازی قدرت از سوی شهید سلیمانی نشان داد آمریکایی‌ها شناخت کافی از تاریخ و جغرافیای سیاسی غرب آسیا ندارند. در حقیقت همان‌گونه که شهید سلیمانی به درستی اظهار می‌داشت، مرد این میدان آمریکایی‌ها نبودند:

«مرد این میدان ما هستیم برای شما. شما می‌دانید این جنگ یعنی نابودی همه امکانات شما، این جنگ را شما شروع می‌کنید اما پایش را ما ترسیم می‌کنیم» (سلیمانی، ۱۳۹۷/۰۵/۰۴).
حریف واقعی آمریکا، نیروهای شبه‌نظامی در فلسطین، سوریه، عراق، افغانستان و یمن بودند که زیر نظر شهید سلیمانی هدایت می‌شدند. وی با شکل دادن آرایش نظامی منطقه و سرنوشت جنگ، معادله قدرت در غرب آسیا را رقم می‌زد؛ برخلاف آمریکایی‌ها که از دور صحنه بازی را نظاره‌گر بودند و همه چیز را به مزدوران منطقه‌ای، بمباران‌های هوایی و داعش سپرده بودند تا سرنوشت جنگ‌ها را رقم بزنند. شهید سلیمانی در میدان نبرد حضور داشت و از نزدیک امور را هدایت می‌کرد. برخلاف آمریکایی‌ها که همه چیز را در کمیت و کیفیت تسلیحات نظامی جستجو می‌کردند شهید سلیمانی نیز اراده، روحیه و شهادت‌طلبی را رمز موفقیت در میدان می‌دانست (دهقانی‌پوده و پاشایی هولاسو، ۱۳۹۹: ۳۲).

آنچه موجب گردید طرح‌ها و نقشه‌های آمریکا در منطقه و در خصوص ج.ا.ایران نقش بر آب شود، ابتکار و هوشمندی شهید سلیمانی بود؛ وی، هم‌زمان با پیگیری نبرد نظامی علیه داعش و مزدوران آمریکا در منطقه؛ جبهه نبرد سیاسی را پیگیری می‌کرد. در جبهه نبرد سیاسی، نوعی

هماهنگی دقیق و حساب‌شده بین سردار سلیمانی و وزیر امور خارجه وجود داشت تا جایی که محمدجواد ظریف در اظهارنظری اعلام داشت او به‌صورت مرتب هر هفته با سردار سلیمانی جلسه داشته است (خبرگزاری ایمن، ۱۳۹۹/۰۴/۱۵) و در این جلسات، درباره تعامل با همسایگان و کشورهای قدرتمند گفت‌وگو می‌شده است. وی درباره چگونگی حضور و دیدار سردار سلیمانی با پوتین در سوریه و همکاری با ایران اشاره می‌کند؛

«روسیه در سوریه مؤثر بود و دیپلماسی شهید سلیمانی یک دیپلماسی بسیار موفق بود. روسیه بود و همکاری تنگاتنگی در این زمینه داشتیم و سفری نبود که بخواهم مسکو بروم و قبل از آن با سردار سلیمانی هماهنگی نکنم. حتی در مذاکرات گروه حامیان سوریه وقتی به ژنو و بروکسل یا آستانه می‌رفتم، همیشه با سردار مشورت تنگاتنگ داشتیم که چگونه می‌شود از همه عوامل بین‌المللی استفاده کنیم» (ظریف، ۱۳۹۸).

سفر سردار سلیمانی به روسیه، علاوه بر این که موجب گردید ائتلاف + ۴ (ایران، عراق، سوریه، روسیه و حزب‌الله لبنان) شکل بگیرد؛ بلکه ابعاد منطقه‌ای و بین‌المللی نیز داشت. در نتیجه این سفر، برای نخستین بار ائتلاف و همکاری نظامی، اطلاعاتی و امنیتی میان تهران و مسکو شکل گرفت (بهمن، ۱۳۹۶: ۱۱).

قاسم سلیمانی در مکتب امام خمینی^(ره) پرورش یافته بود؛ اگرچه در سیاست ورود نکرد اما از رمز و رازهای آن آگاه بود. او نفوذ کلام امام خمینی^(ره) بر قلب و جان ملت‌های آزادی‌خواه منطقه را از نزدیک دیده و لمس کرده بود که چگونه پیام امام تا عمق خانه‌های روستایی در جنوب لبنان و فلسطین گسترده شده است. بنابراین به‌جای حضور فیزیکی در منطقه، بر «نفوذ معنوی» تأکید داشت. او بیش از صحبت کردن، مرد میدان نبرد و عمل بود. همین خصوصیت باعث گردید تا در زمان حیات، در همه‌جا عمل او معیار قضاوت درباره شخصیتش قرار گیرد. نقش بی‌بدیل سردار سلیمانی در مدیریت منطقه و مقابله با دشمنان، القابی چون «شیخ فرمانده»، «قدرتمندترین فرد خاورمیانه» و «کابوس اسرائیل» را از سوی آمریکایی‌ها و صهیونیست‌ها برای او به دنبال داشته است.

سرانجام، در ۱۳ دی ۱۳۹۸، ارتش ایالات متحده وی را به دستور دونالد ترامپ رئیس‌جمهور این کشور در عملیات آذرخش کبود - هنگام خروج از فرودگاه بین‌المللی بغداد برای انجام دیدارهای رسمی با مقامات عراقی - ترور کردند (خبرگزاری فارس، ۱۳۹۸/۱۰/۱۳، به نقل از؛ عرفانی‌فر، ۱۳۹۹: ۶۸).

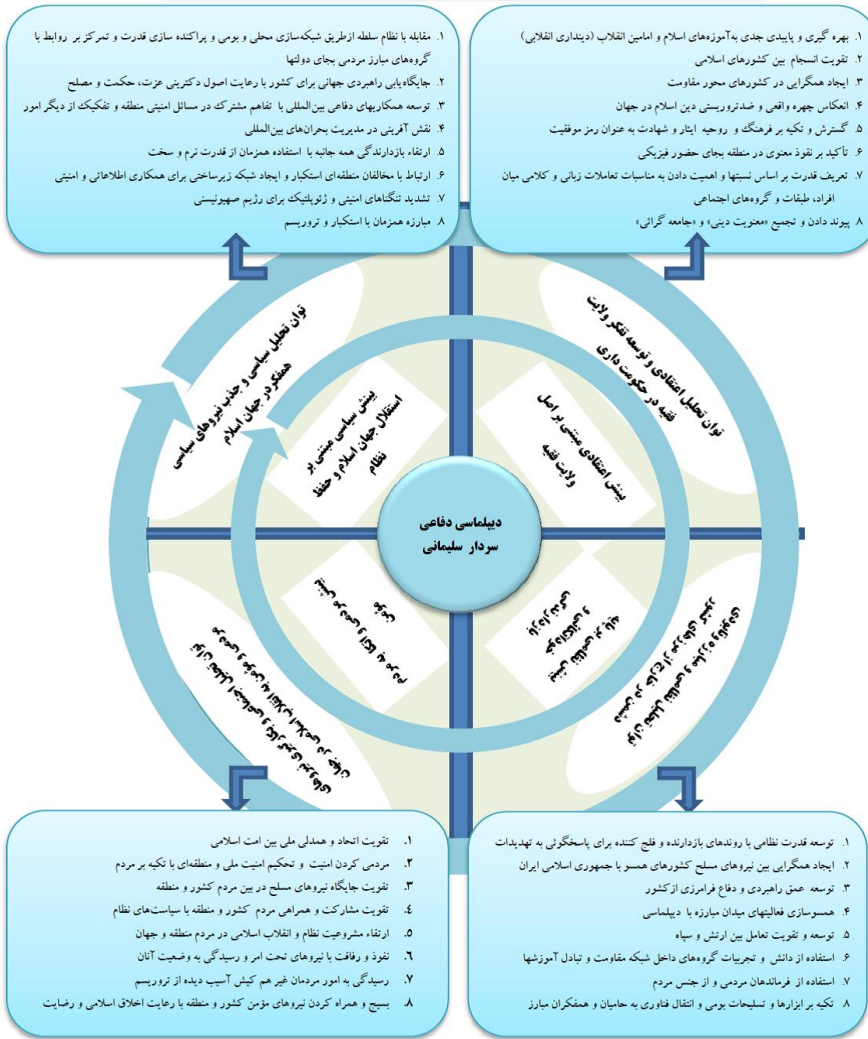
مجله آمریکایی فارن پالیسی^۱ در سال ۲۰۱۹م. در دهمین گزارش سالانه خود پیرامون معرفی یک صد متفکر برتر جهان در عرصه‌های مختلف، ژنرال قاسم سلیمانی را به‌عنوان مهم‌ترین شخص در بین ۱۰ چهره برتر در حوزه‌های امنیتی-دفاعی جهان معرفی می‌کند. این مجله به هشداد سردار قاسم سلیمانی به ترامپ در جولای ۲۰۱۸م. نیز اشاره کرد و به نقل از وی نوشت:

«ما نزدیک به شما هستیم؛ جایی که تصورش را هم نمی‌توانید بکنید؛ ما آماده هستیم» (همان: ۷۰).

یکی دیگر از شاهکارهای سردار سلیمانی در مدیریت پرونده سوریه -که از آن می‌توان به‌عنوان یک پیوست بعد از شکل‌گیری ائتلاف راهبردی میان ایران و روسیه نام برد و به‌موجب آن زمینه برای تقابل حداکثری با گروه‌های تروریستی و مهار آن‌ها در عرصه نبردهای میدانی فراهم شد؛ قدرت ایشان در شبکه‌سازی نیروهای محلی و بومی بود که در پرتو آن محور مقاومت توانست زمینه را برای مقابله با گروه‌های تروریستی و اعاده حاکمیت دمشق بر بخش اعظمی از جغرافیای ازدست‌رفته خود فراهم سازد. به‌گونه‌ای که در حال حاضر و پس از گذشت چندین سال از بحران سوریه، بشار اسد رئیس‌جمهوری این کشور همچنان قدرت را در این کشور در اختیار دارد و این مصالح در نگاه اول بیانگر شکست دشمن در اجرای راهبردهای خود و پیروزی ج.ا.ایران -یا به تعبیر دیگر محور مقاومت- در عمل بخشیدن به راهبردهای خود در سوریه است که این امر، به‌طور کامل مرهون تدبیر هوشمندانه فرمانده نیروی قدس سپاه سپهبد شهید حاج قاسم سلیمانی می‌باشد. دستاوردهای سردار سلیمانی در پرونده سوریه آن‌قدر گسترده است که بخش اعظم آن در این قلم نمی‌گنجد؛ اما مهم‌ترین این اقدامات که از آن می‌توان به‌عنوان بخشی از میراث ایشان در سوریه نام برد، به‌قرار زیر است (همان: ۷۵)؛

- (۱) عینیت‌بخشی به راهبرد حفظ و بقای نظام سوریه و شخص بشار اسد؛
- (۲) شکل‌گیری ائتلاف و شراکت راهبردی میان ایران و روسیه در عرصه نظامی-امنیتی؛
- (۳) شبکه‌سازی نیروهای محلی و بومی (زینیون، فاطمیون، حیدریون و دفاع وطنی)؛
- (۴) مهار تروریسم؛
- (۵) تشدید تنگنای امنیتی و ژئوپلیتیک برای رژیم صهیونیستی.

مدل مفهومی تحقیق

۳. روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش کاربردی با روش‌های توصیفی-تحلیلی و زمینه‌ای-موردی به انجام رسیده است. اطلاعات به روش کتابخانه‌ای مشتمل بر مطالعه کتب و مقالات مرتبط، تخصصی و روش میدانی با توزیع پرسشنامه جمع‌آوری شده است. جامعه آماری تحقیق از افرادی است که دارای تجارب و سوابق مطالعاتی و تحقیقاتی در قلمرو منطقه غرب آسیا و دیپلماسی دفاعی در افق زندگانی سیاسی

و نظامی سردار شهید سلیمانی برخوردار هستند. با برآورد صورت گرفته، ۳۰ نفر (تعداد ۶ نفر دارای مدرک دکتری، ۲۰ نفر در حال طی دوره دکتری و تعداد ۴ نفر هم دارای مدرک کارشناسی ارشد) می‌باشند که به صورت تمام‌شمار به آن‌ها مراجعه شده است. تجزیه و تحلیل اطلاعات با به‌کارگیری آمارهای توصیفی و استنباطی بوده و روایی پرسش‌نامه از طریق اعتبارسنجی محتوا تأیید گردید و در راستای پایایی پاسخ‌ها، از محاسبه ضریب آلفای کرونباخ بهره‌برداری شده است.

۴. تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های تحقیق

الف. آزمون خی ۲ برای تأیید یا رد همبستگی ابعاد منتخب دیپلماسی دفاعی سردار سلیمانی در تقویت دیپلماسی جمهوری اسلامی ایران: نتایج به شرح جداول (۱ و ۲) نشان از تأیید ابعاد منتخب دارد.

جدول شماره ۱. آمارهای توصیفی مربوط به ابعاد دیپلماسی دفاعی سردار سلیمانی					
ردیف	گویه	تعداد نمونه آماری	درصد پاسخ‌دهنده	میانگین امتیاز گویه	میانگین وزنی گویه
۱	بینش اعتقادی مبتنی بر اصل ولایت‌فقیه	۳۰	۱۰۰	۴/۹۲	۴/۵
۲	بینش نظامی بر پایه خوداتکایی و بازدارندگی	۳۰	۱۰۰	۴/۶۳	۴/۷
۳	بینش اجتماعی و اتکا به مردم مؤمن	۳۰	۱۰۰	۴/۸۲	۴/۴
۴	بینش سیاسی مبتنی بر استقلال جهان اسلام و حفظ نظام	۳۰	۱۰۰	۴/۴۱	۳/۷

جدول شماره ۲. نتیجه آزمون خی برای تعیین همبستگی ابعاد دیپلماسی دفاعی سردار سلیمانی								
ابعاد	حداقل امتیاز	حداکثر امتیاز	میانگین امتیاز	واریانس	انحراف معیار	سطح معنی داری	ضریب همبستگی	نتیجه با ضریب اطمینان بالای ۹۵٪
بیش اعتقادی مبتنی بر اصل ولایت فقیه	۴	۵	۴/۹۲	۰/۰۷۵	۰/۲۷۵	۰/۰۰۰	۱۹/۲۰	تأیید
بیش نظامی بر پایه خوداتکایی و بازدارندگی	۳	۵	۴/۶۳	۰/۳۹۸	۰/۶۳۱	۰/۰۰۰	۱۸/۶۰	تأیید
بیش اجتماعی و اتکا به مردم مؤمن	۴	۵	۴/۸۲	۰/۱۵۱	۰/۳۸۹	۰/۰۰۱	۱۰/۸۰	تأیید
بیش سیاسی مبتنی بر استقلال جهان اسلام و حفظ نظام	۳	۵	۴/۴۱	۰/۲۴۳	۰/۴۹۳	۰/۰۰۱	۱۳/۴۰	تأیید

ب. آزمون فریدمن برای تعیین وزن ابعاد دیپلماسی سردار سلیمانی: به منظور رتبه‌بندی ابعاد دیپلماسی سردار سلیمانی، از آزمون فریدمن استفاده شد که با توجه به خروجی نرم‌افزار SPSS، بعد اعتقادی با میانگین رتبه ۲/۹۵ دارای بیشترین رتبه و بعد سیاسی با میانگین رتبه ۱/۹۳ دارای کمترین رتبه می‌باشد.

پ. آزمون فرض جهت تأیید یا رد فرضیه‌های مربوط به گویه‌های بُعد اعتقادی سردار سلیمانی:

- ❖ فرضیه ۱: تجزیه و تحلیل مؤلفه و زیر مؤلفه‌های بُعد اعتقادی دیپلماسی سردار شهید سلیمانی
- H_0 : مؤلفه و زیر مؤلفه‌های منتخب در بعد اعتقادی دیپلماسی دفاعی سردار سلیمانی در تقویت دیپلماسی جمهوری اسلامی ایران تأثیرگذار نیستند.
- H_1 : مؤلفه و زیر مؤلفه‌های منتخب در بعد اعتقادی دیپلماسی دفاعی سردار سلیمانی در تقویت دیپلماسی جمهوری اسلامی ایران تأثیرگذار هستند.

با توجه به خروجی جداول (۳ و ۴)، چون سطح معناداری برای مؤلفه و تمامی زیر مؤلفه‌ها از میزان خطای ۰/۰۵ کمتر است، فرض H_1 مورد تأیید واقع می‌گردد؛ این بدان معنا است که بُعد

اعتقادی دیپلماسی سردار شهید سلیمانی در تقویت دیپلماسی دفاعی ج.ا.ایران تأثیرگذار است.

جدول شماره ۳. آمار توصیفی مؤلفه‌های بعد اعتقادی						
ردیف	گویه	تعداد نمونه آماری	درصد	میانگین امتیاز گویه	میانگین وزنی گویه	انحراف واریانس معیار امتیاز
۱	توان تحلیل اعتقادی و توسعه تفکر ولایت‌فقیه در حکومت‌داری	۳۰	۱۰۰	۴.۷۴	۴.۲	۰.۴۳۷
۲	بهره‌گیری و پایبندی جدی به آموزه‌های اسلام و امامین انقلاب (دینداری انقلابی)	۳۰	۱۰۰	۴.۷۴	۴.۲	۰.۴۳۷
۳	تقویت انسجام بین کشورهای اسلامی	۳۰	۱۰۰	۳.۸۷	۴.۱	۰.۸۴۳
۴	ایجاد همگرایی در کشورهای محور مقاومت	۳۰	۱۰۰	۴.۸۲	۴.۴	۰.۳۳۷
۵	انعکاس چهره واقعی و ضد تروریستی دین اسلام در جهان	۳۰	۱۰۰	۴.۲۵	۴.۳	۰.۷۳۰
۶	گسترش و تکیه بر فرهنگ و روحیه ایثار و شهادت به‌عنوان رمز موفقیت	۳۰	۱۰۰	۴.۶۳	۳.۹	۰.۴۸۲
۷	تأکید بر نفوذ معنوی در منطقه به‌جای حضور فیزیکی	۳۰	۱۰۰	۳.۴۶	۳.۶	۰.۸۹۸
۸	تعریف قدرت بر اساس نسبت‌ها و اهمیت دادن به مناسبات تعاملات زبانی و کلامی میان افراد، طبقات و گروه‌های اجتماعی	۳۰	۱۰۰	۴.۲۱	۳.۸	۰.۸۲۸
۹	پیوند دادن و تجمیع «معنویت دینی» و «جامعه‌گرایی»	۳۰	۱۰۰	۴.۰۴	۳.۵	۰.۶۱۹

جدول شماره ۴. نتایج آزمون تی برای گویه‌های بعد اعتقادی						
ردیف	گویه	مقدار t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری	تفاوت میانگین	فاصله اطمینان ۹۵٪ برای میانگین حداقل حداکثر
۱	توان تحلیل اعتقادی و توسعه تفکر ولایت‌فقیه در حکومت‌داری	۱۲۸.۷۴	۱۴۰	۰.۰۰۰	۴.۷۴۴	۴.۶۷۱ ۸۱ ۷
۲	بهره‌گیری و پایبندی جدی به آموزه‌های اسلام و امامین انقلاب (دینداری انقلابی)	۱۲۸.۷۴	۱۴۰	۰.۰۰۰	۴.۷۴۴	۴.۶۷۱ ۷
۳	تقویت انسجام بین کشورهای اسلامی	۵۴.۴۸	۱۴۰	۰.۰۰۰	۳.۸۷۲	۳.۷۳۱ ۲

۴	ایجاد همگرایی در کشورهای محور مقاومت	۱۵۲.۰۵	۱۴۰	۰.۰۰۰	۴۸۲۹	۴.۷۶۷	۴.۸۹
۵	انعکاس چهره واقعی و ضد تروریستی دین اسلام در جهان	۶۹.۱۲	۱۴۰	۰.۰۰۰	۴.۲۵۵	۴.۱۳۳	۴.۳۷
۶	گسترش و تکیه بر فرهنگ و روحیه ایثار و شهادت به‌عنوان رمز موفقیت	۱۱۴.۲۱	۱۴۰	۰.۰۰۰	۴.۶۳۸	۴.۵۵۸	۴.۷۱
۷	تأکید بر نفوذ معنوی در منطقه به‌جای حضور فیزیکی	۴۵.۸۱	۱۴۰	۰.۰۰۰	۳.۴۶۸	۳.۳۱۸	۳.۶۱
۸	تعریف قدرت بر اساس نسبت‌ها و اهمیت دادن به مناسبات تعاملات زبانی و کلامی میان افراد، طبقات و گروه‌های اجتماعی	۶۰.۴۵	۱۴۰	۰.۰۰۰	۴.۲۱۹	۴.۰۸۱	۴.۳۵
۹	پیوند دادن و تجمیع «معنویت دینی» و «جامعه‌گرایی»	۷۷.۴۷	۱۴۰	۰.۰۰۰	۴.۰۴۲	۳.۹۳۹	۴.۱۴

ت. آزمون فریدمن برای تعیین وزن گویه‌های بعد اعتقادی: به‌منظور رتبه‌بندی زیر مؤلفه‌های مؤلفه بعد اعتقادی (گویه‌های ۹ تا ۲۹ بالا) از آزمون فریدمن استفاده نمود که با توجه به خروجی نرم‌افزار SPSS، گویه چهارم با میانگین رتبه ۶/۴۲ دارای بیشترین رتبه و گویه هفتم با میانگین رتبه ۱/۹۴ دارای کمترین رتبه می‌باشد.

ث. آزمون فرض جهت تأیید یا رد فرضیه‌های مربوط به گویه‌های بعد اجتماعی سردار سلیمانی:

❖ فرضیه ۲: تجزیه و تحلیل مؤلفه‌های بعد اجتماعی دیپلماسی دفاعی سردار شهید سلیمانی
 H_0 : مؤلفه و زیر مؤلفه‌های منتخب در بعد اجتماعی دیپلماسی دفاعی سردار سلیمانی در تقویت دیپلماسی جمهوری اسلامی ایران تأثیرگذار نیستند.

H_1 : مؤلفه و زیر مؤلفه‌های منتخب در بعد اجتماعی سردار سلیمانی در تقویت دیپلماسی دفاعی ج.ا.ایران تأثیرگذار هستند.

با توجه به خروجی جداول (۵ و ۶) چون سطح معناداری برای تمامی مؤلفه‌ها از میزان خطای ۰/۰۵ کمتر است، فرض H_1 مورد تأیید واقع می‌گردد؛ این بدان معنا است که بعد اجتماعی دیپلماسی دفاعی سردار شهید سلیمانی در تقویت دیپلماسی دفاعی ج.ا.ایران تأثیرگذار است.

جدول شماره ۵. آمار توصیفی گویه‌های بعد اجتماعی							
ردیف	گویه	تعداد نمونه آماری	درصد	میانگین امتیاز گویه	میانگین وزنی گویه	انحراف معیار امتیاز	واریانس امتیاز
۱	توان تحلیل اجتماعی و به‌کارگیری نیروهای مردمی و مؤمن به انقلاب	۳۰	۱۰۰	۴.۷۴	۴.۱	۰.۴۳۷	۰.۱۹۱
۲	تقویت اتحاد و همدلی ملی بین امت اسلامی	۳۰	۱۰۰	۴.۱۷	۴.۳	۰.۸۱۰	۰.۶۵۷
۳	مردمی کردن امنیت و تحکیم امنیت ملی و منطقه‌ای با تکیه بر مردم	۳۰	۱۰۰	۴.۶۳	۴.۱	۰.۴۸۲	۰.۲۳۳
۴	تقویت جایگاه نیروهای مسلح در بین مردم کشور و منطقه	۳۰	۱۰۰	۴.۶۳	۴.۱	۰.۴۸۲	۰.۲۳۳
۵	تقویت مشارکت و همراهی مردم کشور و منطقه با سیاست‌های نظام	۳۰	۱۰۰	۴.۱۴	۴.۲	۰.۶۸۵	۰.۴۷۱
۶	ارتقاء مشروعیت نظام و انقلاب اسلامی در مردم منطقه و جهان	۳۰	۱۰۰	۴.۱۴	۴.۲	۰.۸۰۱	۰.۶۴۲
۷	نفوذ و رفاقت با نیروهای تحت امر و رسیدگی به وضعیت آنان	۳۰	۱۰۰	۴.۶۳	۳.۹	۰.۴۸۲	۰.۲۳۳
۸	رسیدگی به امور مردمان غیر هم‌کیش آسیب‌دیده از تروریسم	۳۰	۱۰۰	۴.۲۵	۴	۰.۷۳۰	۰.۵۳۴
۹	بسیج و همراه کردن نیروهای مؤمن کشور و منطقه با رعایت اخلاق اسلامی و رضایت پروردگار	۳۰	۱۰۰	۴.۸۲	۴.۳	۰.۳۷۷	۰.۱۴۲

جدول شماره ۶. نتایج آزمون تی برای گویه‌های بعد اجتماعی							
ردیف	گویه	مقدار t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری میانگین	تفاوت فاصله اطمینان ۹۵٪ برای میانگین		
					حداقل	حداکثر	
۱	توان تحلیل اجتماعی و به‌کارگیری نیروهای مردمی و مؤمن به انقلاب	۱۲۸.۷۴۹	۱۴۰	۰.۰۰۰	۴.۷۴	۴.۶۷۱	۴.۸۱۷
۲	تقویت اتحاد و همدلی ملی بین امت	۶۱.۱۱۴	۱۴۰	۰.۰۰۰	۴.۱۷	۴.۶۷۱	۴.۸۱۷

		۰			اسلامی
۴۰۱۲	۳۰۷۳۱	۴۰۶۳ ۸	۰۰۰۰۰	۱۴۰	۱۱۴۰۲۱۸ مردمی کردن امنیت و تحکیم امنیت ملی و منطقه‌ای با تکیه بر مردم
۴۸۹۲	۴۰۷۶۷	۴۰۶۳ ۸	۰۰۰۰۰	۱۴۰	۱۵۲۰۲۱۸ تقویت جایگاه نیروهای مسلح در بین مردم کشور و منطقه
۴۰۳۷۷	۴۰۱۳۳	۴۰۱۴ ۸	۰۰۰۰۰	۱۴۰	۷۱۰۸۲۲ تقویت مشارکت و همراهی مردم کشور و منطقه با سیاست‌های نظام
۴۰۷۱۸	۴۰۵۵۸	۴۰۱۴ ۸	۰۰۰۰۰	۱۴۰	۶۱۰۴۸۹ ارتقاء مشروعیت نظام و انقلاب اسلامی در مردم منطقه و جهان
۳۰۶۱۷	۳۰۳۱۸	۴۰۶۳ ۸	۰۰۰۰۰	۱۴۰	۱۱۴۰۲۱۸ نفوذ و رفاقت با نیروهای تحت امر و رسیدگی به وضعیت آنان
۴۰۳۵۷	۴۰۰۸۱	۴۰۲۵ ۵	۰۰۰۰۰	۱۴۰	۶۹۰۱۲۴ رسیدگی به امور مردمان غیر هم‌کیش آسیب‌دیده از تروریسم
۴۰۱۴۵	۳۰۹۳۹	۴۰۸۲ ۹	۰۰۰۰۰	۱۴۰	۱۵۲۰۰۵۹ بسیج و همراه کردن نیروهای مؤمن کشور و منطقه با رعایت اخلاق اسلامی و رضایت پروردگار

ج. آزمون فریدمن برای تعیین وزن گویه‌های بُعد اجتماعی: به منظور رتبه‌بندی زیر مؤلفه‌های بُعد اجتماعی (گویه‌های ۲ تا ۹ بالا) از آزمون فریدمن استفاده نموده که با توجه به خروجی نرم‌افزار SPSS، گویه نهم با میانگین رتبه ۶ دارای بیشترین رتبه و گویه پنجم با میانگین رتبه ۳/۳۶ دارای کمترین رتبه می‌باشد.

ج. آزمون فرض جهت تأیید یا رد فرضیه‌های مربوط به گویه‌های بُعد نظامی سردار سلیمانی:

❖ فرضیه ۳: تجزیه و تحلیل مؤلفه‌های بُعد نظامی سردار شهید سلیمانی در تقویت دیپلماسی

دفاعی ج.۱.۱. ایران

H_0 : مؤلفه و زیر مؤلفه‌های منتخب در بُعد نظامی دیپلماسی دفاعی سردار سلیمانی در تقویت دیپلماسی دفاعی ج.۱.۱. ایران تأثیرگذار نیستند.

H_1 : مؤلفه و زیر مؤلفه‌های منتخب در بُعد نظامی دیپلماسی دفاعی سردار سلیمانی در تقویت دیپلماسی دفاعی ج.۱.۱. ایران تأثیرگذار هستند.

با توجه به خروجی جداول (۷ و ۸)، چون سطح معناداری برای تمامی مؤلفه‌ها از میزان خطای ۰/۰۵ کمتر به دست آمده است، فرض H_1 مورد تأیید واقع می‌گردد؛ این بدان معنا است که بعد نظامی دیپلماسی دفاعی سردار سلیمانی در تقویت دیپلماسی دفاعی ج.ا.ایران تأثیرگذار است.

ردیف	گویه	تعداد نمونه آماری	درصد پاسخ دهنده	میانگین	میانگین	انحراف	واریانس
				امتیاز گویه	امتیاز گویه	معیار	امتیاز
۱	توان تحلیل نظامی و مبارزه نابودی دشمن در خارج از مرزهای کشور	۳۰	۱۰۰	۴.۹۱	۴.۵	۰.۲۷۴	۰.۰۷۵
۲	توسعه قدرت نظامی با روندهای بازدارنده و فلج‌کننده برای پاسخگویی به تهدیدات	۳۰	۱۰۰	۴.۵۱	۴.۲	۰.۵۰۱	۰.۲۵۲
۳	ایجاد همگرایی بین نیروهای مسلح کشورهای همسو با ج.ا.ایران	۳۰	۱۰۰	۴.۱۲	۴.۶	۰.۵۲۲	۰.۲۷۳
۴	توسعه عمق راهبردی و دفاع فرامرزی از کشور	۳۰	۱۰۰	۴.۹۱	۴.۹	۰.۲۷۴	۰.۰۷۵
۵	همسوسازی فعالیت‌های میدان مبارزه با دیپلماسی	۳۰	۱۰۰	۴.۰۲	۴.۲	۰.۶۲۴	۰.۳۹۰
۶	توسعه و تقویت تعامل بین ارتش و سپاه	۳۰	۱۰۰	۴.۶۳	۳.۹	۰.۶۳۱	۰.۳۹۸
۷	استفاده از دانش و تجربیات گروه‌های داخل شبکه مقاومت و تبادل آموزش‌ها	۳۰	۱۰۰	۴.۵۳	۴.۳	۰.۶۴۴	۰.۴۱۵
۸	استفاده از فرماندهان مردمی و از جنس مردم	۳۰	۱۰۰	۴.۷۳	۴.۱	۰.۶۰۰	۰.۳۶۱
۹	تکیه بر ابزارها و تسلیحات بومی و انتقال فناوری به حامیان و همفکران مبارز	۳۰	۱۰۰	۴.۴۲	۴.۵	۰.۷۸۵	۰.۶۱۶

ردیف	گویه	مقدار t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری	تفاوت میانگین		فاصله اطمینان ۹۵٪ برای میانگین
					میانگین	فاصله اطمینان	
۱	توان تحلیل نظامی و مبارزه نابودی دشمن در خارج از مرزهای کشور	۲۱۷.۰۴۹	۱۴۶	۰.۰۰۰	۴.۹۱۸	۴.۹۶۳	۴.۸۷۳

۴.۴۲۸	۴.۵۹۲	۴.۵۱۰	۰.۰۰۰	۱۴۶	۱۰۹.۰۱۷	توسعه قدرت نظامی باروندهای بازدارنده و فلج‌کننده برای پاسخگویی به تهدیدات	۲
۴.۰۳۷	۴.۲۰۷	۴.۱۲۲	۰.۰۰۰	۱۴۶	۹۵.۷۳۵	ایجاد همگرایی بین نیروهای مسلح کشورهای همسو با ج.ا.ایران	۳
۴.۸۷۳	۴.۹۶۳	۴.۹۱۸	۰.۰۰۰	۱۴۶	۲۱۷.۰۴۹	توسعه عمق راهبردی و دفاع فرامرزی از کشور	۴
۳.۹۱۸	۴.۱۲۲	۴.۰۲۰	۰.۰۰۰	۱۴۶	۷۸.۰۵۵	همسوسازی فعالیت‌های میدان مبارزه با دیپلماسی	۵
۴.۵۲۹	۴.۷۳۵	۴.۶۳۲	۰.۰۰۰	۱۴۶	۸۸.۹۹۰	توسعه و تقویت تعامل بین ارتش و سپاه	۶
۴.۴۲۵	۴.۶۳۵	۴.۵۳۰	۰.۰۰۰	۱۴۶	۸۵.۲۵۳	استفاده از دانش و تجربیات گروه‌های داخل شبکه مقاومت و تبادل آموزش‌ها	۷
۴.۶۳۶	۴.۸۳۲	۴.۷۳۴	۰.۰۰۰	۱۴۶	۹۵.۵۹۱	استفاده از فرماندهان مردمی و از جنس مردم	۸
۴.۳۰۰	۴.۵۵۶	۴.۴۲۸	۰.۰۰۰	۱۴۶	۶۸.۳۸۸	تکیه بر ابزارها و تسلیحات بومی و انتقال فناوری به حامیان و همفکران مبارز	۹

ح. آزمون فریدمن برای تعیین وزن گویه‌های بعد نظامی: به‌منظور رتبه‌بندی زیر مؤلفه‌های بُعد نظامی (گویه‌های ۲ تا ۹ بالا) از آزمون فریدمن استفاده شد که با توجه به خروجی نرم‌افزار SPSS، گویه چهارم با میانگین رتبه ۶/۱۲ دارای بیشترین رتبه و گویه پنجم با میانگین رتبه ۲/۶۸ دارای کمترین رتبه می‌باشد.

خ. آزمون فرض جهت تأیید یا رد فرضیه‌های مربوط به گویه‌های بعد سیاسی سردار سلیمانی:

❖ فرضیه ۴: تجزیه و تحلیل مؤلفه‌های بُعد سیاسی سردار شهید سلیمانی در تقویت

دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران

H_0 : مؤلفه و زیر مؤلفه‌های منتخب در بعد سیاسی دیپلماسی دفاعی سردار سلیمانی در تقویت دیپلماسی دفاعی ج.ا.ایران تأثیرگذار نیستند.

H_1 : مؤلفه و زیرمؤلفه‌های منتخب در بُعد سیاسی دیپلماسی دفاعی سردار در تقویت دیپلماسی دفاعی ج.ا.ایران تأثیرگذار هستند.

با توجه به خروجی جداول (۹ و ۱۰)، چون سطح معناداری برای تمامی مؤلفه‌ها از میزان خطای ۰/۰۵ کمتر به دست آمده است، فرض H_1 مورد تأیید واقع می‌گردد. این بدان معنا است که

بعد سیاسی دیپلماسی دفاعی سردار سلیمانی در تقویت دیپلماسی دفاعی ج.ا.ایران تأثیرگذار است.

جدول شماره ۹. آمار توصیفی گویه‌های بعد سیاسی

ردیف	گویه	تعداد نمونه آماری	درصد پاسخ دهنده	میانگین امتیاز گویه	میانگین وزنی گویه	انحراف معیار امتیاز	واریانس
۱	توان تحلیل سیاسی و جذب نیروهای سیاسی همفکر در جهان اسلام	۳۰	۱۰۰	۴۱۵	۳۹	۰۷۶۳	۰۵۸۲
۲	مقابله با نظام سلطه از طریق شبکه‌سازی محلی و بومی و پراکنده‌سازی قدرت و تمرکز بر روابط با گروه‌های مبارز مردمی بجای دولت‌ها	۳۰	۱۰۰	۴۹۲	۴۲	۰۲۶۴	۰۰۷۰
۳	جایگاه‌یابی راهبردی جهانی برای کشور با رعایت اصول دکترینی عزت، حکمت و مصلحت	۳۰	۱۰۰	۴۰۲	۴	۰۶۹۱	۰۴۷۸
۴	توسعه همکاری‌های دفاعی بین‌المللی با تفاهم مشترک در مسائل امنیتی منطقه و تفکیک از دیگر امور	۳۰	۱۰۰	۴۱۰	۳۸	۰۶۲۷	۰۳۹۳
۵	نقش‌آفرینی در مدیریت بحران‌های بین‌المللی	۳۰	۱۰۰	۴۴۲	۴۳	۰۷۴۰	۰۵۴۹
۶	ارتقاء بازدارندگی همه‌جانبه با استفاده هم‌زمان از قدرت نرم و سخت	۳۰	۱۰۰	۴۶۷	۴۷	۰۴۷۰	۰۲۲۱
۷	ارتباط با مخالفان منطقه‌ای استکبار و ایجاد شبکه زیرساختی برای همکاری اطلاعاتی و امنیتی	۳۰	۱۰۰	۴۵۰	۴	۰۶۳۵	۰۴۰۳
۸	تشدید تنگناهای امنیتی و ژئوپلیتیک برای رژیم صهیونیستی	۳۰	۱۰۰	۴۶۷	۴۲	۰۴۷۰	۰۲۲۱
۹	مبارزه هم‌زمان با استکبار و تروریسم	۳۰	۱۰۰	۴۹۲	۴۴	۰۲۶۴	۰۰۷۰

جدول شماره ۱۰. نتایج آزمون تی برای گویه‌های بعد سیاسی						
رتبه	گویه	مقدار t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری	تفاوت میانگین	فاصله اطمینان
						میانگین ۹۵٪ برای میانگین
		حد اقل	حد اکثر			
۱	توان تحلیل سیاسی و جذب نیروهای سیاسی همفکر در جهان اسلام	۵۹.۵۷۲	۱۱۹	۰.۰۰۰	۴.۱۵	۴.۰۱۲ - ۴.۲۸۷
۲	مقابله با نظام سلطه از طریق شبکه‌سازی محلی و بومی و پراکنده‌سازی قدرت و تمرکز بر روابط با گروه‌های مبارز مردمی بجای دولت‌ها	۲۰۳.۹۷۶	۱۱۹	۰.۰۰۰	۴.۹۲۵	۴.۸۷۷ - ۴.۹۷۲
۳	جایگاه‌یابی راهبردی جهانی برای کشور با رعایت اصول دکترینی عزت، حکمت و مصلحت	۶۳.۷۵۰	۱۱۹	۰.۰۰۰	۴.۰۲۵	۳.۹۰۰ - ۴.۱۵۰
۴	توسعه همکاری‌های دفاعی بین‌المللی با تفاهم مشترک در مسائل امنیتی منطقه و تفکیک از دیگر امور	۷۱.۶۱۸	۱۱۹	۰.۰۰۰	۴.۱۰۰	۳.۹۸۶ - ۴.۲۱۳
۵	نقش آفرینی در مدیریت بحران‌های بین‌المللی	۶۵.۴۲۴	۱۱۹	۰.۰۰۰	۴.۴۲۵	۴.۲۹۱ - ۴.۵۵۸
۶	ارتقاء بازدارندگی همه‌جانبه با استفاده هم‌زمان از قدرت نرم و سخت	۱۰۸.۸۸۳	۱۱۹	۰.۰۰۰	۴.۶۳۲	۴.۵۹۰ - ۴.۷۶۰
۷	ارتباط با مخالفان منطقه‌ای استکبار و ایجاد شبکه زیرساختی برای همکاری اطلاعاتی و امنیتی	۷۷.۶۱۷	۱۱۹	۰.۰۰۰	۴.۵۰۰	۴.۳۸۵ - ۴.۶۱۴
۸	تشدید تنگناهای امنیتی و ژئوپلیتیک برای رژیم صهیونیستی	۱۰۸.۸۸۳	۱۱۹	۰.۰۰۰	۴.۶۷۵	۴.۵۹۰ - ۴.۷۶۰
۹	مبارزه هم‌زمان با استکبار و تروریسم	۲۰۳.۹۷۶	۱۱۹	۰.۰۰۰	۴.۹۲۵	۴.۸۷۷ - ۴.۹۷۲

د. آزمون فریدمن برای تعیین وزن گویه‌های بعد سیاسی: به‌منظور رتبه‌بندی زیر مؤلفه‌های بعد سیاسی (گویه‌های ۲ الی ۹ بالا) از آزمون فریدمن استفاده شد که با توجه به خروجی نرم‌افزار SPSS، گویه دوم و نهم با میانگین رتبه ۵/۹۳ دارای بیشترین رتبه و گویه سوم با میانگین رتبه ۲/۶۳ دارای کمترین رتبه می‌باشد.

ذ. آزمون فریدمن برای تعیین وزن مؤلفه‌های اصلی ابعاد: آزمون فریدمن جهت رتبه‌بندی

مؤلفه‌های اصلی ابعاد دیپلماسی سردار سلیمانی با توجه به خروجی نرم‌افزار spss نشان می‌دهد؛ توان تحلیل نظامی سردار سلیمانی و مبارزه تا نابودی دشمن در خارج از مرزها با میانگین رتبه ۳/۰۱ دارای بیشترین رتبه و توان تحلیل سیاسی سردار سلیمانی و جذب نیروهای سیاسی همفکر در جهان اسلام با میانگین رتبه ۱/۴۸ دارای کمترین رتبه در بین مؤلفه‌های دیپلماسی وی می‌باشند.

۵. نتیجه‌گیری و پیشنهادات

۵-۱. جمع‌بندی

بخش قابل‌توجهی از قدرت دیپلماسی هر کشور ناشی از توان دفاعی و نظامی آن کشور است. دیپلماسی دفاعی به دلیل شاخص‌ها و نشانه‌های خود می‌تواند موقعیت کشور را در محیط منطقه‌ای تغییر دهد. نتایج تحقیق نشان می‌دهد نقش سردار شهید سلیمانی در تقویت دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران نقشی مهم و ارزشمند بوده است؛ ابعاد، مؤلفه‌ها و زیر مؤلفه‌های دیپلماسی وی به شرحی که بر اساس ادبیات پژوهش در مدل مفهومی بیان شده و در فرایند پژوهش مورد تأیید قرار گرفته‌اند، با اولویت‌هایی که نمونه آماری برای آنها تعیین نمودند، به شرح زیر است:

الف. ابعاد دیپلماسی سردار شهید قاسم سلیمانی

- اولویت اول: بینش اعتقادی مبتنی بر اصل ولایت‌فقیه
- اولویت دوم: بینش مردمی و اتکا به مردم مؤمن
- اولویت سوم: بینش نظامی بر پایه خوداتکایی و بازدارندگی
- اولویت چهارم: بینش سیاسی مبتنی بر استقلال جهان اسلام و حفظ نظام

ب. مؤلفه‌ها و زیر مؤلفه‌های دیپلماسی سردار شهید سلیمانی

❖ مؤلفه «توان تحلیل نظامی و مبارزه و نابودی دشمن در خارج از مرزهای کشور» با رتبه ۳/۰۱ و با زیر مؤلفه‌های زیر:

- (۱) توسعه عمق راهبردی و دفاع فرامرزی از کشور با رتبه ۶/۱۲،
- (۲) استفاده از فرماندهان مردمی و از جنس مردم با رتبه ۵/۴۹،
- (۳) توسعه و تقویت تعامل بین ارتش و سپاه با رتبه ۵/۰۸،
- (۴) استفاده از دانش و تجربیات گروه‌های داخل شبکه مقاومت و تبادل آموزش‌ها با رتبه ۴/۶۷،

(۵) توسعه قدرت نظامی با روندهای بازدارنده و فلج‌کننده برای پاسخگویی به تهدیدات با

رتبه ۴/۵۹،

- (۶) تکیه بر ابزارها و تسلیحات بومی و انتقال فناوری به حامیان و همفکران مبارز با رتبه ۴/۳۲،
- (۷) ایجاد همگرایی بین نیروهای مسلح کشورهای همسو با ج.ا.ایران با رتبه ۳/۰۴،
- (۸) همسوسازی فعالیت‌های میدان مبارزه با دیپلماسی با رتبه ۲/۶۸،
- ❖ مؤلفه «توان تحلیل اعتقادی و توسعه تفکر ولایت فقیه در حکومت‌داری» با رتبه ۲/۷۶ و با زیر مؤلفه‌های زیر:
- (۱) ایجاد همگرایی در کشورهای محور مقاومت با رتبه ۶/۴۲،
- (۲) بهره‌گیری و پایبندی جدی به آموزه‌های اسلام و امامین انقلاب (دین‌داری انقلابی) با رتبه ۶/۱۷،
- (۳) گسترش و تکیه بر فرهنگ و روحیه ایثار و شهادت به‌عنوان رمز موفقیت با رتبه ۵/۷۹،
- (۴) انعکاس چهره واقعی و ضد تروریستی دین اسلام در جهان با رتبه ۴/۴۹،
- (۵) تعریف قدرت بر اساس نسبت‌ها و اهمیت دادن به مناسبات تعاملات زبانی و کلامی میان افراد، طبقات و گروه‌های اجتماعی با رتبه ۴/۴۳،
- (۶) پیوند دادن و تجمیع «معنویت دینی» و «جامعه‌گرایی» با رتبه ۳/۶۳،
- (۷) تقویت انسجام بین کشورهای اسلامی با رتبه ۳/۱۲،
- (۸) تأکید بر نفوذ معنوی در منطقه به‌جای حضور فیزیکی ۱/۹۴،
- ❖ مؤلفه «توان تحلیل اجتماعی و به‌کارگیری نیروهای مردمی و مؤمن به انقلاب» با رتبه ۲/۷۶ و با زیر مؤلفه‌های زیر:
- (۱) بسیج و همراه‌سازی نیروهای مؤمن کشور و منطقه با رعایت اخلاق اسلامی و رضایت پروردگار با رتبه ۶،
- (۲) مردمی‌کردن امنیت، تحکیم امنیت ملی و منطقه‌ای با تکیه بر مردم با رتبه ۵/۲۸،
- (۳) تقویت جایگاه نیروهای مسلح در بین مردم کشور و منطقه با رتبه ۵/۲۸،
- (۴) نفوذ و رفاقت با نیروهای تحت امر و رسیدگی به وضعیت آنان با رتبه ۵/۲۸،
- (۵) رسیدگی به امور مردم غیر هم‌کیش آسیب‌دیده از تروریسم با رتبه ۳/۷۹،
- (۶) ارتقاء مشروعیت نظام و انقلاب اسلامی در مردم منطقه و جهان با رتبه ۳/۵۳،
- (۷) تقویت اتحاد و همدلی ملی بین امت اسلامی با رتبه ۳/۴۹،
- (۸) تقویت مشارکت و همراهی مردم کشور و منطقه با سیاست‌های نظام با رتبه ۳/۳۶،
- ❖ مؤلفه «توان تحلیل سیاسی و جذب نیروهای سیاسی همفکر در جهان اسلام» با رتبه ۱/۴۸ و با

زیر مؤلفه‌های زیر:

- (۱) مقابله با نظام سلطه از طریق شبکه‌سازی محلی، بومی و پراکنده‌سازی قدرت و تمرکز بر روابط با گروه‌های مبارز مردمی بجای دولت‌ها با رتبه ۵/۹۳،
 - (۲) مبارزه هم‌زمان با استکبار و تروریسم با رتبه ۵/۹۳،
 - (۳) ارتقاء بازدارندگی همه‌جانبه با استفاده هم‌زمان از قدرت نرم و سخت با رتبه ۵/۰۸،
 - (۴) تشدید تنگناهای امنیتی و ژئوپلیتیک برای رژیم صهیونیستی با رتبه ۵/۰۸،
 - (۵) ارتباط با مخالفان منطقه‌ای استکبار و ایجاد شبکه زیرساختی برای همکاری اطلاعاتی و امنیتی با رتبه ۴/۳۸،
 - (۶) نقش آفرینی در مدیریت بحران‌های بین‌المللی با رتبه ۴/۱۵،
 - (۷) توسعه همکاری‌های دفاعی بین‌المللی با تفاهم مشترک در مسائل امنیتی منطقه و تفکیک از دیگر امور با رتبه ۲/۸۵،
 - (۸) جایگاه‌یابی راهبردی جهانی برای کشور با رعایت اصول دکترینی عزت، حکمت و مصلحت با رتبه ۲/۶۵
- چنین دیپلماسی دفاعی‌ای است که تلاش و مجاهدت شهید سلیمانی و تدابیر هوشمندانه وی را در مدیریت منطقه و مقابله با دشمنان موفق می‌سازد و باعث پیروزی جبهه مقاومت بر دشمنان در جنگ ۳۳ روزه حزب‌الله با رژیم اشغالگر قدس، مبارزه با داعش در کشورهای عراق و سوریه، موفقیت نیروهای یمن و... گردید.

۲-۵. پیشنهادها

- (۱) تثبیت دیپلماسی دفاعی سردار شهید سلیمانی در کشور با فراهم نمودن سازوکارهای مختلف در راستای گسترش و اشاعه آن در لایه‌های مختلف دفاعی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی کشور؛
- (۲) تدوین متون آموزشی و دانشگاهی به صورت کتاب، مقاله و ...، به همراه انجام فعالیت‌های رسانه‌ای و تبلیغی مبتنی بر شیوه‌های نوین در محیط‌های حقیقی، فضای مجازی و بسترسازی لازم به منظور نشر و اشاعه الگوی دیپلماسی دفاعی شهید سلیمانی در ج.ا.ایران و در کشورهای همسایه و به ویژه در کشورهای محور مقاومت؛
- (۳) انجام تحقیقات تکمیلی به منظور شناخت عمیق دیگر ابعاد وجودی سردار شهید سلیمانی که باعث موفقیت‌های وی در صحنه‌های مبارزه با دشمنان و محبوبیت او در میان مردم کشور و ملت‌های مستضعف گردید و الگوپردازی و گسترش آنها در بین کارگزاران و مسئولان کشور.

منابع

الف. فارسی

- امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) (سال‌های متفاوت). *مجموعه بیانات آیت‌الله سید علی خامنه‌ای*، قابل دسترسی در: www.Khamenei.ir
- باقری دولت‌آبادی، علی (۱۳۹۹). «نقش شهید سلیمانی در طراحی هندسه قدرت ایران و برهم‌زدن محاسبات آمریکا در غرب آسیا»، (۱-۲۴)، در *مجموعه مقالات دومین همایش مکتب شهید سلیمانی الگوی تربیت مدیران جهادی تمدن‌ساز*. تهران: دانشگاه جامع امام حسین (ع).
- پیرمحمدی، سعید (۱۳۹۵). «شاخص‌های قدرت نرم دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران»، *مجله سیاست دفاعی*، ۲۴ (۹۵)، ۹-۳۴.
- جعفری، سید اصغر (۱۳۹۲). *دیپلماسی دفاعی در اندیشه‌های امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)*. تهران: انتشارات یاران شاهد.
- جعفری، سید اصغر (۱۳۹۹). «شهید سلیمانی و تأثیرگذاری در دفاع از عمق راهبردی انقلاب اسلامی»، در *مجموعه مقالات دومین همایش مکتب شهید سلیمانی الگوی تربیت مدیران جهادی تمدن‌ساز*. تهران: دانشگاه جامع امام حسین (ع).
- خداوردی، بهرام (۱۳۹۱). *دیپلماسی دفاعی در اندیشه‌های امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)*. تهران: انتشارات عقیدتی سیاسی وزارت دفاعی و پشتیبانی نیروهای مسلح.
- حاجی‌زاده، سیروس (۱۳۹۷). *طراحی الگوی دیپلماسی جمهوری اسلامی در راستای عمق-بخشی انقلاب اسلامی*. رساله دکتری، تهران: دانشگاه جامع امام حسین (ع).
- حاجی‌زاده، سیروس (۱۳۹۹). «طراحی الگوی دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی در راستای امنیت‌زایی و عمق‌بخشی انقلاب اسلامی»، *نشریه آفاق امنیت*، ۱۳ (۴۸)، ۲۱۰-۲۵۴.
- ذوالفقاری، مهدی؛ خسروی، ایمان (۱۳۹۵). «تحرک‌بخشی به دیپلماسی دفاعی در پرتو فرصت‌ها و تهدیدات برنامه اقدام سازمان ملل و تأثیر آن بر امنیت نظامی و دفاعی جمهوری اسلامی ایران»، *فصلنامه پژوهش‌های روابط بین‌الملل*، ۶ (۲۲)، ۱۲-۳۳.
- ساعد، نادر؛ علی‌دوستی، قاسم (۱۳۹۰). «دیپلماسی دفاعی تطبیقی و ترسیم سازواره الگوی مدیریت آن در جمهوری اسلامی ایران»، *فصلنامه راهبرد دفاعی*، ۹ (۳۴)، ۱۰۵-۱۳۸.

- شعبی، بهمن (۱۳۹۶). *توافق سلیمانی-پوتین: امکان‌سنجی روابط راهبردی ایران و روسیه*. تهران، مؤسسه اندیشه‌سازان نور.
- ظریف، محمدجواد (۱۳۹۸). «هر زمان و به هر شکلی که صلاح بدانیم پاسخ آمریکا را می‌دهیم»، *روزنامه دنیای اقتصاد*، ۱۳ دی.
- عرفانی‌فر، علی (۱۳۹۹). «نقش راهبردی حاج قاسم سلیمانی در شکل‌گیری محور مقاومت و مدیریت توحیدی آن»، *فصلنامه تخصصی مدرسه حکمرانی شهید بهشتی*، ۱ (۱)، ۶۳-۸۰.
- عسگری، محمود (۱۳۹۸). «چارچوبی برای تبیین دیپلماسی دفاعی با تأکید بر دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران»، *فصلنامه دیپلماسی دفاعی*، ۱ (۱)، ۵۹-۴۴.
- علی‌دوستی، قاسم؛ رحمتی، لایلا (۱۳۹۷). «رابطه دیپلماسی دفاعی و سیاست خارجی»، *مجله سیاست دفاعی*، ۲۲ (۱۰۲)، ۱۰۵-۱۳۸.
- قهرمان‌پور، رحمان (۱۳۸۵). «اهداف و سطوح دیپلماسی دفاعی: مطالعه موردی ترکیه و مصر»، *فصلنامه راهبرد دفاعی سال چهارم*، (۱۴)، ۱۱-۳۲.
- قاسمی، فرهاد (۱۳۹۱). «رهیافتی نظری بر دیپلماسی منطقه‌ای، واحدهای تجدیدنظرطلب در گذار چرخه سیستمی قدرت»، *فصلنامه روابط خارجی*، ۴ (۴)، ۲۲-۳۹.
- متقی، ابراهیم (۱۳۹۹). «ارتش انقلابی و رویکرد هویتی در مکتب سردار سلیمانی»، در *مجموعه مقالات دومین همایش مکتب شهید سلیمانی الگوی تربیت مدیران جهادی تمدن‌ساز*. تهران: دانشگاه جامع امام حسین^(ع).
- متقی، ابراهیم؛ پوستین‌چی، زهره (۱۳۹۵). *رهیافت‌ها و فرایندهای دیپلماسی دفاعی در راهبرد امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران*. تهران: انتشارات مرکز تحقیقات راهبرد دفاعی.
- مینایی، حسین؛ حاجیانی، ابراهیم؛ دهقان، حسی؛ و جعفرزاده‌پور، فروزنده (۱۳۹۳). «ارزیابی اثر فعالیت‌های مدیریت دانش بر دیپلماسی دفاعی»، *فصلنامه راهبرد*، ۲۳ (۷۰)، ۵۹-۳۹.
- مینایی، حسین؛ حاجیانی، ابراهیم؛ دهقان، حسین؛ جعفرزاده‌پور، فروزنده (۱۳۹۶). «ارزیابی راهبرد دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران در وضعیت موجود»، *فصلنامه راهبرد*، ۲۶ (۸۳)، ۱۳۰-۱۰۹.

- متقی، ابراهیم؛ امینی، حسن (۱۳۹۹). «دیپلماسی انقلابی در الگوی رفتار منطقه‌ای سردار سلیمانی»، در *مجموعه مقالات دومین همایش مکتب شهید سلیمانی الگوی تربیت مدیران جهادی تمدن‌ساز*. تهران: دانشگاه جامع امام حسین (ع).
- یوسف‌وند، یعقوب؛ مهدیان، حسین؛ و یوسف‌وند، ایوب (۱۳۹۹)، «نظم بحرانی و پیامدهای راهبرد دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران» *مجله سیاست دفاعی*، ۲۸ (۱۰۹)، ۱۱۳-۱۳۷.

ب. منابع انگلیسی

- Asgari, Mahmoud (2012). "Iran's Defense Diplomacy", *Discourse: An Iranian Quarterly*, 10, (1-2), 167-191.
- Cottey, A. (2013). "Reshaping Defence Diplomacy: New roles for military cooperation and assistance", *Routledge*, (365).
- Gates M, Roberts (2009). "A Balanced Strategy: Reprogramming the Pentagon For a New Age", *Foreign Affairs*, 88 (1).
- Koerner, Wolfgang (2006). "Security Sector Reform", *Defence Diplomacy*, available at: <http://www.parl.gc.ca/Content/LOP/research/publications/prb0612-e.htm>.
- Moubayed, Sami, (2020). "Hezbollah Sees an Opportunity in COVID-19", *Central for Global Policy*, July 15, Available at: <https://cgpolicy.org/articles/hezbollah-sees-an-opportunity-in-covid-19/>.
- Ofira, Selikter; Rezaei, Farhad, (2020). *Iran, Revolution, and Proxy War*. London: The Palgrave Macmillan.
- Shea, Timothy (2005). "Transforming Military Diplomacy", *Joint Forces Quarterly*, Issue Thirty-Eight.
- Trump, Donald, (2018). "Trump: U.S. expenditures in Middle East have been 'a mistake'", *The Washington Post*, Feb 12, Available at: <https://www.google.com/url?sa=trump-us-expenditures-in-middle-east-have-been-a-mistake>.
- UK Ministry of Defense (2000). "Policy Paper", *Defense Diplomacy*, Paper No 1.
- Director, Venetis. Evangelos. (2011). *The Rising power of Iran in the Middle East: Forming an axis with Iraq, Syria and Lebanon*, ELIAMEP, Greece.